

Özel Eğitim Araştırmalarında Sosyal Karşılaştırma Üzerine Bir Uygulama Örneği*

Selma Akalın**
Ankara Üniversitesi

Öz

Uygulamalı davranış analizi, davranışçı yaklaşıma dayalı kuramların öne sürdüğü davranış ilkelerini sistematik biçimde uygulayarak sosyal açıdan önemli olan davranışları değiştirmeyi amaçlayan bir disiplindir. Uygulamalı davranış analizini temel alan ve sosyal açıdan önemli olan davranışları değiştirmek amacıyla planlanan uygulamaların birey ve çevresi üzerindeki etkileri sosyal geçerlik ölçümleri yoluyla değerlendirilmektedir. Sosyal geçerlik, uygulanan bir programın etkililiğinin niteliksel boyutları ile ilgilidir. Sosyal geçerlikte bir araştırmanın amacı, bu amacı karşılamak üzere kullanılan yöntemler ve elde edilen bulguların uygunluğu incelenmektedir. Sosyal geçerlik ölçümleri farklı yöntemler kullanılarak, uygulamadan önce ya da sonra yapılabildiği gibi, uygulama sırasında da gerçekleştirilmekte ve bu ölçümlerden elde edilen veriler farklı amaçlarla kullanılabilir. Bu çalışmanın amacı, özel eğitim alanında uygulamalı davranış analizini temel alan araştırmalarda kullanılan sosyal geçerlik değerlendirmeleri hakkında bilgi vermek ve kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin eğitimine yönelik bir müdahale programının sosyal geçerliğini belirlemek amacıyla kullanılan sosyal karşılaştırma yöntemine ilişkin bir uygulama örneği sunmaktır.

Anahtar Sözcükler: Sosyal geçerlik, sosyal karşılaştırma, kaynaştırma, öğretmen eğitimi, özel gereksinimli öğrenciler.

Abstract

Applied behavior analysis is a discipline in which the purpose is to change the behaviors which are socially important by systematically applying behavior principles suggested by behavioristic theories. The effects of the practices which are based on applied behavior analysis and planned to change the socially important behaviors can be determined by measuring social validity. Social validity is related to the qualitative dimensions of effectiveness of a program. With social validity the appropriateness of a research study's purpose, the methods to meet this purpose and the findings of that study can be examined. Social validity can be measured before or after as well as during the intervention by using different methods and the data can be used for different purposes. The purpose of this study is to give information about social validity measurement and to present an example of application of social comparison method which was used to determine social validity of an intervention program which was developed for teachers working in inclusive classrooms.

Key Words: Social validity, social comparison, inclusion, teacher training, students with special needs.

* Bu çalışma, yazarın Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde, Prof. Dr. N. Bülbin Sucuoğlu danışmanlığında tamamlanmış olduğu doktora tezinden yola çıkılarak hazırlanmıştır.

** Araş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü. E-posta: akalinselma@gmail.com
Makale gönderim tarihi: 26.05.2014 Makale kabul tarihi: 2.12.2014

Uygulamalı davranış analizi, davranışçı yaklaşımın ilkelerini sistematik biçimde uygulayarak sosyal açıdan önemli olan davranışları değiştirmeyi amaçlayan bir disiplindir (Alberto ve Troutman, 2006). Uygulamalı davranış analizini temel alan ve sosyal açıdan önemli olan davranışları değiştirmek amacıyla planlanan uygulamalardan bireyin kendisi, yakın çevresindeki kişiler, davranış değişikliğini gerçekleştirmek üzere kullanılan yöntemleri uygulayanlar ve ayrıca yapılan çalışmanın sonuçlarından haberdar olan kimseler de etkilenebilmektedir (Wolf, 1978).

Uygulamalı davranış analizi alanında gerçekleştirilen bir araştırma ya da uygulama çalışmasının sosyal önemi ve çevresel etkilerini değerlendirmek amacıyla, bu alanda çalışan araştırmacılar (Kazdin, 1977; Wolf, 1978) sosyal geçerlik kavramını ortaya atmışlardır. Sosyal geçerlik (social validity), en genel tanımıyla bireylerin bir uygulamanın önemine, etkililiğine, uygunluğuna ve oluşturduğu hoşnutluk düzeyine ilişkin yaptıkları değerlendirmelerdir (Kennedy, 1992; Kennedy, 2002; Shwartz ve Baer, 1991; Wolf, 1978).

Alanyazında, davranışçı yaklaşımı temel alan birçok araştırma yapılmakta, bu araştırmalarda uygulanan müdahale programlarının toplumsal açıdan önemini belirlemek için de sosyal geçerlik ölçümlerinden yararlanılmaktadır. Sosyal geçerlik, uygulanan bir programın etkililiğinin niteliksel boyutları ile ilgili kavramları inceler, dolayısıyla sosyal geçerlikte davranış değişikliğinin sosyal açıdan kabul edilebilirliği ele alınır (Tekin-İftar ve Kırcalı-İftar, 2004; Turan ve Erbaş, 2010). Başka bir ifadeyle, sosyal geçerlik, bir uygulama sonucunda elde edilen davranış değişikliğinin sosyal önemi ve sosyal faydası ile ilişkilidir (Wolf, 1978). Bu yönüyle, sosyal geçerliğe ilişkin veriler, bireylerin yaşamlarında çalışmayla birlikte ortaya çıkan ya da çıkması muhtemel değişiklikleri belirleyerek, deneysel süreçlerin ardından nesnel yollarla elde edilmiş bulguları desteklemek amacıyla kullanılmaktadır (Shwartz ve Baer, 1991).

Sosyal geçerliğin üç temel boyutu vardır. Bunlar; a) elde edilen verinin türü (*type of information*), b) toplanan bilgilerin odağı (*focus of information*) ve c) müdahale ile değerlendirme süreci arasındaki zaman (*time*) olarak sıralanabilir (Kennedy, 1992). Birinci boyutta sosyal geçerlik yoluyla elde edilen bilginin türü yer almakta, başka bir ifadeyle bu boyut sosyal geçerlik verilerinin hangi yöntemle toplandığını açıklamaktadır. Sosyal geçerlik verileri, a) öznel değerlendirme (*subjective evaluation*) ve b) sosyal karşılaştırma (*social comparison*) olmak üzere iki temel yöntemle toplanmakta (Kennedy, 1992), bu yöntemlere, c) elde edilen davranış değişikliğinin sürdürülebilirliğinin (*maintenance*) değerlendirilmesi yönteminin de eklenmesi önerilmektedir (Kennedy, 2002). İkinci boyut, sosyal geçerlik verilerinin hangi amaçla toplandığını açıklamaktadır. Sosyal geçerlik verileri, a) müdahale için uygun hedef davranışları seçmek ve b) uygun yöntemleri belirlemek amacıyla kullanılabilirdiği gibi c) uygulanan bir müdahalenin sonuçlarını değerlendirmek amacıyla da kullanılabilir (Kennedy, 1992, Wolf, 1978). Son boyut ise, sosyal geçerlik verilerinin ne zaman toplandığı ile ilgilidir. Sosyal geçerlik verileri uygulamadan önce ya da sonra toplanabilirdiği gibi, uygulama sırasında da toplanabilmektedir (Kennedy, 1992; Kennedy, 2002). Öznel değerlendirme ve sosyal karşılaştırma gibi farklı yöntemlerle elde edilebilen bu veriler farklı amaçlarla kullanılabilir. Araştırmalarda sosyal geçerliğin yukarıda açıklanan boyutlarından biri ya da birkaçı birlikte ele alınabilmekte, böylece araştırmanın geçerliği farklı açılardan değerlendirilebilmektedir.

Sosyal geçerlik farklı disiplin alanlarında, farklı amaçlarla, örneğin a) tıbbi tedavilerde hasta memnuniyetini, b) psikoterapide danışan beklentilerini ve danışan memnuniyetini veya c) iş yerlerinde çalışan ve müşteri memnuniyetini belirlemek amacıyla yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (Kennedy, 1992). Eğitim alanında ise, yapılan bir araştırmanın sosyal geçerliğini belirleyebilmek için öğretim ya da davranış değiştirme amacının, bu amacı karşılamak üzere kullanılan yöntemlerin ve elde edilen bulguların uygunluğu incelenmektedir (Wolf, 1978). Alanyazında sosyal geçerliğin önemli bir kavram olduğu açıklanmakta ve bir öğretim yöntemine karar verirken etkili ve verimli olmasının yanı sıra sosyal geçerliğinin de yüksek olmasına bakılmakta, iki öğretim yönteminin de eşit derece etkili ve verimli olduğu görülürse, sosyal geçerliği yüksek olan yöntemin seçilmesi önerilmektedir (Kurt, 2012).

Sosyal Geçerliği Değerlendirme Yöntemleri

Sosyal geçerlik verileri öznel değerlendirme ve sosyal karşılaştırma olmak üzere iki temel yöntemle toplanmakta (Kennedy, 1992), bu yöntemlere sürdürülebilirliğin değerlendirilmesi de eklenebilmektedir (Kennedy, 2002). Sosyal geçerliği değerlendirmede kullanılan bu yöntemler aşağıda kısaca açıklanmıştır.

a. Öznel değerlendirme

Öznel değerlendirme kişilerin hedefler, yöntemler ve sonuçlara ilişkin algılarına yönelik bilgi toplama yoludur (Kazdin, 1977; Wolf, 1978). Öznel değerlendirme genellikle anket ya da görüşme yoluyla yapılmaktadır (Alberto ve Troutman, 2006). Bu yöntem ile uygulanan programın amacının uygunluğu, bu amacı gerçekleştirmek üzere kullanılan yöntemlerin uygunluğu ve elde edilen bulguların önemine ilişkin doğrudan çalışmaya katılan kişilerden ya da bu kişilerin yaşamındaki önemli kişilerden görüş alınır. Başka bir ifadeyle, bu yöntemde bireye kazandırılan becerilerin ya da meydana getirilen davranış değişikliklerinin ne derece uygun olduğu, bireyin kendisine ya da bireyin yaşamındaki önemli kişilere (anne-baba, öğretmen, akran vb. gibi) ya da uzmanlara sorularak belirlenir (Tekin-İftar ve Kırcaali-İftar, 2004).

b. Sosyal karşılaştırma

Sosyal karşılaştırma, bir çalışmada yer alan bireylerin performanslarının akranlarının performansları ile karşılaştırılmasıdır (Van Houten, 1979). Uygulamadan önce ya da uygulamadan sonra yapılabilen bu karşılaştırmada her bir denek ya da denek grubu ile üzerinde herhangi bir müdahale yürütülmeyen grubun, diğer bir ifadeyle bir referans grubunun puanlarının karşılaştırılması söz konusudur (Christensen, Young ve Marchant, 2004; Kennedy, 2002; Van Houten, 1979). Bu karşılaştırma sonunda bireyin performansı, karşılaştırma grubunun aldığı puanların norm aralığına denk geliyorsa, uygulamanın başarılı olduğu düşünülür (Vuran ve Sönmez, 2008).

Karşılaştırma grubu olarak atanacak bireylerin belirlenme şekli, uygulanan programın içeriğine göre değişir (Vuran ve Sönmez, 2008). Bu amaçla standartlaştırılmış bir ölçü aracından yararlanılabilir, bunun mümkün olmadığı durumlarda ise karşılaştırma grubunu oluşturacak bireylere, öğretmen, anne-baba ya da alan uzmanlarının görüşlerine ve doğrudan gözlemlere başvurularak karar verilebilir. Diğer taraftan, sosyal karşılaştırma yapmak için bir davranış standardı belirlenmesi gereken durumlarda, öğretimi yapılacak beceri ya da davranışlara ilişkin karşılaştırma grubundan elde edilen verilerin ortalaması alınarak, bu ortalama değer araştırmanın denekleri için hedeflenen davranış gelişimi olarak belirlenebilir (Christensen ve diğ., 2004; Vuran ve Sönmez, 2008).

Sosyal karşılaştırma yoluyla elde edilen veriler, bir müdahale öncesinde davranışsal amaçları ya da davranışsal standartları (davranışsal ölçüt, başarı ölçütü) belirlemek amacıyla kullanılabilir gibi (Christensen ve diğ., 2004, Kurt, 2012), müdahale sonrasında uygulamanın yürütüldüğü bireylerin hedef becerilere ilişkin performanslarının, akranlarının performanslarına ne derecede yaklaştığını belirlemek amacıyla da kullanılabilir (Akalin, 2012; Aldemir, 2011; Christensen ve diğ., 2004; Olçay-Gül 2012). Başka bir deyişle, müdahale sonunda uygulama yapılan bireylerin hedef davranışlara ilişkin performansı uygulamaya katılmayan ve hedef davranışları uygun biçimde sergilediği düşünülen bireylerin performansı ile benzerlik gösteriyorsa uygulamanın başarılı ve sosyal açıdan da önemli olduğu kabul edilir (Kurt, 2012).

c. Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik ya da kalıcılık, uygulama ile birlikte davranışta meydana getirilen değişikliğin uygulama bittikten sonra da devam ediyor olmasıdır (Kennedy, 2002). Bir başka tanımla sürdürülebilirlik, bir uygulama bittikten sonra davranışsal amaçların, yöntem ve sonuçların uygunluğunun devam etmesidir (Kennedy, 2002). Bu açıklamalardan hareketle, bireyin yaşamında işlevsel bir yere sahip olması nedeniyle sosyal olarak önemli olan becerilerin sürdürülebilir olacağı, dolayısıyla bu özellikteki davranışları öğretmeyi amaçlayan çalışmaların da sosyal olarak anlamlı olacağı varsayılmaktadır (Kurt, 2012). Alanyazında sürdürülebilirliğin başka bir deyişle kalıcılığın diğer iki yöntemle birlikte yürütülmesi önerilmekte; kalıcılıkla ilgili verilerden elde edilen sonuçların

öznel değerlendirme ve sosyal karşılaştırma yoluyla elde edilen sosyal geçerlik bulgularını desteklediği açıklanmaktadır (Kennedy, 2002).

Özetle, bir uygulamanın sosyal geçerliğini belirleyebilmek için belirlenen amaçların anlamlılığının, kullanılan yöntemlerin uygunluğunun ve elde edilen etkilerin öneminin değerlendirilmesi gerekmektedir (Wolf, 1978). Sosyal geçerlik değerlendirmeleri eğitim araştırmalarında sıklıkla kullanılmakta; öğretmen ve öğrencilerle yapılan müdahalelerin sosyal geçerliğini belirleyebilmek için de öznel değerlendirme, sosyal karşılaştırma ya da kalıcılık verilerinden yararlanılmaktadır (Kurt, 2012). Eğitim araştırmalarında sosyal geçerliğin değerlendirilmesi önemli görülmekte, özellikle öğretmenler üzerinde yürütülen müdahalelerin sosyal geçerliğinin belirlenmesinde öğrenci çıktılarının da incelenmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Guskey, 2002; Hagermoser- Sanetti, Luiselli ve Handler, 2007; Scheeler, Ruhl ve McAfee, 2004). Alanyazın incelendiğinde, özel eğitim alanında sosyal karşılaştırmanın kullanıldığı araştırmalara çok sık rastlanmamakta birlikte (Olçay-Gül ve Tekin-İftar, 2012), eğitim alanında uygulamalı davranış analizini temel alan araştırmalarda sıklıkla sosyal geçerlik değerlendirmelerinin gerçekleştirildiği ancak bu değerlendirmelerin genellikle öznel değerlendirme yoluyla yapıldığı görülmektedir (Vuran ve Sönmez, 2008). Oysa alanyazında da vurgulandığı gibi, öğretmenlerle yürütülen araştırmaların öğrenciler üzerindeki etkilerini ve çalışmanın sosyal açıdan önemini belirlemenin en etkili yollarından biri sosyal karşılaştırma yapmaktır. Bu nedenle de bu çalışmada, sosyal karşılaştırma yönteminin tanıtılması ve bu yöntemin özel eğitim ya da öğretmen eğitimi araştırmalarında kullanımına ilişkin bir uygulama örneği sunulması amaçlanmıştır.

Yukarıda bahsedilen bilgiler ışığında, bu çalışmanın ana konusunu sosyal karşılaştırma yöntemi oluşturmakta; çalışmada sosyal karşılaştırma yönteminin uygulanmasına ilişkin bilgi verilmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle, çalışmanın bundan sonraki kısmında, özel eğitim alanında yapılan bir öğretmen eğitimi araştırmasının geçerliğini belirlemek amacıyla kullanılan sosyal karşılaştırma yöntemine ilişkin bir uygulama örneği anlatılmaktadır.

Sözü edilen araştırmada (Akalin, 2012), kaynaştırma sınıflarında öğretmenlere sınıf yönetimi stratejileri konusunda sunulan bilgilendirme ve performans geribildiriminin (PG) öğretmen ve öğrenci çifti çıktıları üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu araştırmada deneysel ve deney öncesi model olmak iki farklı yöntem birlikte kullanılmıştır. Çalışmada deneysel modellerden “deneklerarası yoklama denemeli çoklu yoklama modeli” (Alberto ve Troutman, 2006) ile PG’nin öğretmenlerin hedef sınıf yönetimi stratejileri üzerindeki etkileri incelenmiş; deney öncesi modellerden tek grup ön test- son test deseni ile uygulanan programın öğretmenlerin genel sınıf yönetimi becerileri, öğretmen özellikleri ve özel gereksinimli olan ve olmayan öğrenci çıktıları üzerindeki etkileri değerlendirilmiş, son test kontrol gruplu deseni de sosyal karşılaştırma yapılmıştır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012; Karasar, 2014). Araştırmanın bağımsız değişkeni; öğretmene sınıf yönetimi konusunda sunulan bir saatlik bilgilendirme ile öğretmenin sınıf yönetimi davranışlarına ilişkin günlük performans geribildirimini (PG) içeren müdahale programıdır. Araştırmada uygulanan PG, grafiksel ve sözel performans geribildiriminden oluşmaktadır ve uygulama sürecinde öğretmenlerin kullandığı hedef sınıf yönetimi stratejilerine ilişkin günlük verilere dayalı çizgi grafiği ile pekiştireçler ve yetersiz uygulamalara ilişkin kısa açıklamaları içermektedir. Araştırmanın öğretmen ve öğrenci davranışları olmak üzere iki grup bağımlı değişkenleri bulunmaktadır. a) *Öğretmen davranışları*, öğretmenin hedef sınıf yönetimi davranışlarını (*bireyselleştirme, geçiş ve ödüllendirme davranışları*) içermektedir. b) *Öğrenci davranışları* ise öğrencilerin *olumlu ve olumsuz davranışlardan* oluşmaktadır. Çalışmayı gerçekleştirmek üzere Ankara ili Çankaya ve Mamak ilçe sınırları içinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki bölgelerde yer alan, biri uygulama grubu diğeri karşılaştırma grubu olmak üzere iki ilköğretim okulu belirlenmiştir. Araştırmanın deneysel kısmı, Çankaya ilçesi sınırları içinde bulunan kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü bir ilköğretim okulundaki, 2. ve 3. sınıf düzeyindeki “kaynaştırma sınıflarındaki” öğretmen ve öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubundaki öğretmenler (A1), sınıflarında özel gereksinimli ya da özel gereksinimli olma riski taşıyan öğrencileri bulunan, önleyici sınıf yönetimi konusunda bilgi ve beceri eksikliği olan, araştırmanın deney sürecinde yer almayı ve sınıflarında video çekimleri yapılmasını kabul eden

öğretmenlerdir. Karşılaştırma grubunda yer alan öğretmenler (B1) ise uygulama grubu ile benzer özelliklere sahip olan, sınıflarında çekim yapılmasını kabul eden, ancak karşılaştırma grubunda yer almayı tercih eden öğretmenlerdir. Araştırmanın uygulama aşaması, çalışma grubunda yer alan üç öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada sınıf yönetimine ilişkin bir müdahale programının öğretmenlerin hedef sınıf yönetimi davranışları üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bu genel amaç doğrultusunda, çalışmada uygulanan müdahale programının (bilgilendirme ve performans geribildirim) etkililiğinin belirlenmesinin yanı sıra uygulamanın sosyal geçerliği de incelenmiştir. Bu amaçla, müdahaleye ilişkin olarak, çalışmanın asıl denekleri olan üç öğretmenden etkililik verileri toplanırken, öğrencilerden de sosyal geçerlik verileri toplanmıştır.

Sosyal karşılaştırma uygulama örneği

Sunulan bu çalışmada (Akalin, 2012), uygulamanın sosyal geçerliğini belirlemek amacıyla öznel değerlendirme ve sosyal karşılaştırma yapılmış ve ayrıca uygulama sonuçlarının sürdürülebilirliği de değerlendirilmiştir. Öznel değerlendirme yapmak amacıyla, Memnuniyet Formu kullanılmış, bu formdan elde edilen verilerle de öğretmenlerin uygulanan müdahale programının uygunluğu ile yöntemin ve amacın uygunluğuna ilişkin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada sosyal karşılaştırma yoluyla uygulama grubundaki öğrencilerin davranışları, karşılaştırma grubundaki öğrencilerin davranışları ile karşılaştırılmış; böylece çalışmanın öğrenci sonuçlarına ilişkin geçerliği de test edilmiştir. Çalışmada ayrıca, uygulamadan altı ay sonra izleme verileri toplanmış ve bu veriler üzerinden uygulamanın sürdürülebilirliği de değerlendirilmiştir.

Sosyal karşılaştırma, hedef bireyin performansı akranlarının performansları ile karşılaştırılarak yapılmakta (Van Houten, 1979) bu amaçla da karşılaştırma yapılacak bireylerin performans düzeylerinin belirlenmesi gerekmektedir (Christensen ve diğ., 2004; Van Houten, 1979). Bu çalışmada da müdahalenin çocuk çıktılarına ilişkin geçerliğini test etmek amacıyla, uygulama grubundaki öğrencilerle (özel gereksinimli çocuklar) karşılaştırma grubundaki öğrenciler (özel gereksinimli olan ve olmayan çocuklar) karşılaştırılmıştır.

Yöntem

Araştırmanın sosyal geçerliğini test etmek amacıyla, sosyal karşılaştırma, öznel değerlendirme ve sürdürülebilirlik değerlendirmesi yapılmış, ancak bu kısımda sadece sosyal karşılaştırma yöntemine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Çalışmada, sosyal karşılaştırma verilerini toplamak amacıyla deney öncesi modellerden son test kontrol gruplu desen kullanılmıştır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012; Karasar, 2014). Son test kontrol gruplu desende biri deney diğeri kontrol grubu olmak üzere iki grup bulunur ve bu gruplara sadece son test uygulanır, başka bir ifadeyle sadece deney sonu ölçümleri yapılır. Ardından, bu ölçümlerden elde edilen veriler üzerinden birey-grup karşılaştırmaları ya da gruplararası karşılaştırmalar yapılır. Bu modelde uygulamanın etkisi grupların son test ölçümlerinin karşılaştırılması ile saptanır. Deneme öncesi desenler ya da ön-deney tasarımları olarak da adlandırılan deney öncesi modeller gerçek anlamda bir deneysel model niteliği taşımazlar. Deney öncesi modellerin bilimsel değerleri sınırlı olmakla birlikte (Karasar, 2014), bu çalışmada bu yöntemle elde edilen veriler, çalışmanın deneysel desenle elde edilen bulgularını desteklemek amacıyla kullanılmıştır. Araştırmada deney öncesi modellerden son test kontrol gruplu desen kullanılarak öğrenci davranışlarına yönelik ek bilgi toplanmış; bu amaçla uygulama ve karşılaştırma grubundaki öğrencilerin Öğrenci Davranışları Gözlem Formu'ndan (ÖĞR.DGF) aldıkları son test puanları grafiksel olarak karşılaştırılmış ve son test ölçümlerinden elde edilen veriler üzerinden gruplararası karşılaştırmalar yapılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın sosyal karşılaştırma grubunu, çalışmanın uygulama grubunda yer alan öğretmenlerin sınıflarından seçilen, her sınıftan birer öğrenci olmak üzere toplam üç karşılaştırma öğrencisi (A2) ile karşılaştırma grubunda yer alan öğretmenlerin sınıflarından seçilen, her sınıftan birer öğrenci olmak üzere toplam üç karşılaştırma öğrencisi (B2) ve üç ortalama öğrenci (B3) oluşturmuştur. Araştırmanın uygulama ve karşılaştırma gruplarında yer alan öğrencilerin özellikleri aşağıda verilmiştir. Buna göre;

- *Uygulama grubu (A grubu)*

A2; uygulama grubundaki özel gereksinimli öğrenciler (üç öğrenci),

- *Karşılaştırma grubu (B grubu)*

B2; karşılaştırma grubundaki özel gereksinimli öğrenciler (üç öğrenci),

B3; karşılaştırma grubundaki ortalama öğrencilerden (üç öğrenci) oluşmaktadır.

a) *Uygulama grubu.*

- *Öğrenciler (A2):* Uygulamanın yapılacağı sınıflardaki özel gereksinimli öğrencileri belirlemek için öğretmenleriyle görüşme yapılmış, öğrenciler hakkında bilgi toplanmış ve ailelerinden gerekli izinler alınmıştır. Araştırmanın uygulama grubundaki öğrenciler hafif derecede zihinsel engel, öğrenme güçlüğü tanısı olan ya da akademik başarısızlık gösteren ve özel gereksinimli olma riski taşıyan, iletişim becerilerine sahip, ağır derecede problem davranışlar göstermeyen ve okula devamsızlık sorunu olmayan öğrencilerden seçilmiştir.

Bu çalışmada, uygulama sürecinde önleyici müdahalelere yer verilmiş, ağır derecede engeli olan ya da yoğun davranış problemleri gösteren öğrencilerin daha çok bireysel müdahalelere (davranış değiştirme teknikleri) ihtiyaç duydukları (Sucuoğlu ve Kargın, 2006; Sugai ve diğ. 2000) düşüncesinden hareketle bu öğrenciler araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan özel gereksinimli öğrencilerinin özellikleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Uygulama grubunda yer alan özel gereksinimli öğrencilerin özellikleri

Uygulama Grubu Özel Gereksinimli Öğrencilerin (ÖGÖ) Özellikleri					
Grup	Öğrenci	Cinsiyet	Yaş	Sınıf düzeyi	Özellikleri
A2*	ÖGÖ.1	K	9	3	Öğrenme Güçlüğü, Dil ve Kon. Boz.
	ÖGÖ.2	E	8	2	Akademik Güçlük
	ÖGÖ.3	E	8	2	Akademik Güçlük, DEHB belirtileri

* A2: *Uygulama grubu (ÖGÖ1: birinci öğrenci; ÖGÖ2: ikinci öğrenci; ÖGÖ3: üçüncü öğrenci)*

Tablo 1’de görüldüğü gibi, uygulama grubunda yer alan öğrencilerden birinin Öğrenme Güçlüğü tanısı bulunmakta, diğer ikisi ise akademik başarısızlık gösteren, özel eğitim tanısı olmayan; öğretmenlerinin yetersizliği olduğundan şüphelendiği ancak velileri tarafından tanı amaçlı herhangi bir hastane kontrolüne götürülmediğini belirttiği öğrencilerdir. Bu iki öğrenci, okuma-yazma ve matematik becerilerinde güçlük yaşamakta ve akademik başarıları ile sosyal davranışları açısından sınıf ortalamasının altında yer almaktadırlar. Bu öğrenciler, Rehberlik Araştırma Merkezleri (RAM) tarafından belirlenmiş herhangi bir tanılarının olmamasına karşın, öğretmen görüşlerine göre, öğrenmeleri ve akademik gelişimleri bakımından, sürekli ve tutarlı olarak akranlarından geri olan ve akademik başarıları açısından sınıfın alt %10’luk diliminde yer alan öğrencilerdir (risk altındaki öğrenciler). Bu öğrenciler, araştırmanın katılımcı ölçütlerini karşılaması ve öğretmenlerinin çalışmaya katılmayı kabul etmesiyle uygulama grubuna alınmıştır.

b) *Karşılaştırma grubu*

- *Öğrenciler (B2 ve B3):* Araştırmanın, öğrenci davranışlarına ilişkin sosyal geçerlik verilerini toplamak amacıyla uygulama grubundaki öğrenciler ile karşılaştırma grubundaki öğrencilerin (özel gereksinimli öğrenciler ve ortalama öğrenciler) olumlu ve olumsuz davranışları karşılaştırılmıştır. Bu gruptaki öğrenciler, karşılaştırma grubunda yer almayı tercih eden öğretmenlerin sınıflarındaki öğrenciler arasından seçilmiştir. Bu gruptaki öğrencileri belirlemek için de Okul Bilgi Formu’ndan yararlanılmış, öğretmenleri ile görüşülmüş ve ailelerinden gerekli izinler alınmıştır. Karşılaştırma grubundaki öğrencilerin özellikleri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2.

Karşılaştırma grubundaki öğrencilerin özellikleri

Karşılaştırma Grubu Özel Gereksinimli Öğrencilerin Özellikleri					
Grup	Öğrenci	Cinsiyet	Yaş	Sınıf düzeyi	Özellikleri
B2*	ÖGÖ1	E	9	3	Akademik Güçlük
	ÖGÖ2	K	10	3	Akademik Güçlük
	ÖGÖ3	E	8	2	Akademik Güçlük, DEHB Belirtileri
Karşılaştırma Grubu Ortalama Öğrencilerin Özellikleri					
Grup	Öğrenci	Cinsiyet	Yaş	Sınıf düzeyi	Akademik başarıları
B3**	OÖ1	E	9	3	Orta
	OÖ2	K	9	3	Orta
	OÖ3	E	8	2	Orta

* B2: Karşılaştırma grubu özel gereksinimli öğrenciler (ÖGÖ1: birinci; ÖGÖ2: ikinci; ÖGÖ3: üçüncü öğrenci)

** B3: Karşılaştırma grubu ortalama öğrenciler (OÖ1: birinci; OÖ2: ikinci; OÖ3: üçüncü öğrenci)

Tablo 2’de görüldüğü gibi, kaynaştırma grubunda yer alan, özel eğitim tanısı olmayan ancak akademik güçlük yaşayan ve özel gereksinimli olma riski taşıyan öğrenciler bulunmaktadır. Öğretmen görüşlerine göre bu öğrenciler, özellikle okuma-yazma ve matematik becerilerinde güçlükler yaşamakta, akademik başarıları ve sosyal davranışları açısından sınıf ortalamasının çok altında yer almaktadırlar. RAM’lerden özel gereksinimli tanısı olmayan, ancak öğretmen görüşlerine göre akademik başarıları açısından sınıfın alt %10’luk diliminde bulunan ve öğrenme ve davranış özellikleri bakımından uygulama grubundaki öğrencilerle benzerlik gösteren bu üç öğrenci araştırmanın karşılaştırma grubuna alınmışlardır. Karşılaştırma grubundaki ortalama öğrenciler ise hiçbir şekilde ve hiçbir nedenle, çocuk psikiyatrisi ya da çocuk ruh sağlığı gibi bir kuruma gönderilmemiş olan ve öğretmenleri tarafından akademik başarıları ve davranışları açısından sınıfın ortalamasında olan öğrencilerdir.

Uygulamacı

Uygulamacı, bir üniversitenin Özel Eğitim Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır ve Özel Eğitim Anabilim Dalı’nda doktora yapmıştır. Sınıf yönetimi konusunda lisans ve yüksek lisans dersleri almış olan araştırmacı, aynı üniversitenin Özel Eğitim Bölümünde lisans düzeyinde sınıf yönetimi dersini yürütmektedir ve kaynaştırma sınıflarının öğretimsel özellikleri ve sınıf yönetimi konularında farklı projelerde araştırmacı ve bursiyer olarak çalışmıştır.

Ortam

Araştırmanın sosyal karşılaştırma ortamları, uygulama ve karşılaştırma gruplarının sınıflarından oluşmaktadır. Araştırmanın sosyal karşılaştırma verileri bu sınıflarda yapılan gözlemlerden elde edilmiştir. Sosyal karşılaştırma işlemi öğrencilerin (ÖĞR-DGF) gözlem formları ile toplanan son-test verileri üzerinden gerçekleştirilmiş ve verileri toplamak amacıyla uygulamanın sonunda karşılaştırma grubunda yer alan öğretmenlerin sınıflarında, akademik derslerde video çekimleri yapılmıştır. Çekim yapmak için bilgilendirilen ve araştırmanın başındaki ve sonundaki tüm öğretmen-öğrenci çiftlerinde çekimleri gerçekleştiren üç yardımcı eleman (Zihin Engellilerin Öğretmenliği programı lisans öğrencisi) ile dönüşümlü olarak çalışılmış; çekimleri kaydetmek üzere biri öğretmeni diğeri hedef öğrenciyi görecektir şekilde iki adet ayaklı kamera sınıfın uygun köşelerine yerleştirilmiştir.

Veri toplama araçları

Araştırmada öğrenci çıktılarına ilişkin verileri toplamak ve sosyal karşılaştırma yapmak amacıyla kullanılan gözleme dayalı veri toplama aracı Şekil 1’de gösterilmiştir.

Gözleme dayalı verileri toplamak amacıyla kullanılan video kayıtları ve gözlem formu			
Aracın adı	Amacı	Veri kayıt türü	Değerlendirme
Öğrenci Davranışları Gözlem Formu (ÖĞR.DGF)	Öğrencilerin olumlu ve olumsuz davranışlarını belirlemek	Video kaydı (A2)*	Ön-son değerlendirme aşaması
	Sosyal karşılaştırma yapmak	Video kaydı (A2; B2; B3)**	Son değerlendirme aşaması

Şekil 1. Araştırmada sosyal karşılaştırma yapmak amacıyla kullanılan gözleme dayalı veri toplama aracı (*Uygulama grubu özel gereksinimli öğrenciler (A2), **Karşılaştırma grubu özel gereksinimli öğrenciler (B2); ortalama öğrenciler (B3))

Öğrenci Davranış Gözlem Formu (ÖĞR.DGF). Akalın (2007) tarafından geliştirilen bu form öğrencilerin sınıf içi olumlu davranışları (yazma, dinleme, akademik okuma, akademik soru/ cevap/ konuşma, parmak kaldırma, yönergelere uyma, görev/ iş/ materyallere bakma, görevle ilgili soru/ cevap/ konuşma, görevi uygulama/ göreve katılım ve materyalleri kullanma) ile olumsuz davranışlarının (kendini uyarma, yerinden kalkma, ders dışı konuşma, ders dışı iş/ etkinlikle uğraşma, materyalleri amaç dışı kullanma, karşı gelme/ itiraz/ yönergeye uymama ve başkalarını rahatsız etme/ engelleme) bir listesinden oluşmaktadır (Ek-1). Gözlem formu ile toplanan verilerin güvenilirliği gözlemciler arası güvenilirlik değerinin hesaplanması ile test edilmiş, güvenilirlik yüzdesi ortalama %88 (ranj: %84-%94) olarak bulunmuştur (Akalın, 2007). Bu çalışmada, video kayıtları üzerinden 1 dakikalık anlık zaman örnekleme kayıt tekniği ile toplanan veriler üzerinden, her kaynaştırma öğrencisinin hedef davranışlarının (olumlu ve olumsuz davranışlar) tepki yüzdeleri, *davranışın gözlemlendiği gözlem aralığı sayısı / toplam gözlem aralığı sayısı x 100* formülü ile hesaplanmıştır (Kırcaali-İftar ve Tekin, 1997). Form, bu çalışmada öğretmene sunulan bilgilendirme ve PG'nin özel gereksinimli öğrencinin olumlu ve olumsuz davranışları üzerindeki etkilerini incelemenin yanı sıra hedef davranışlara ilişkin olarak akranlarla sosyal karşılaştırma yapmak amacıyla da kullanılmıştır.

Verilerin toplanması

Çalışmada sosyal karşılaştırma verilerini toplamak amacıyla, araştırmacı, ilk olarak müdahale programı sonrasında, uygulama aşaması tamamlanan her denekle, çalışmanın yürütüldüğü sınıflarda Türkçe, Matematik veya Hayat Bilgisi derslerinden birinde öğretim sırasında (20 dk) sınıf video çekimleri yapmış ve video kayıtlarını çözümlenmiştir. Bu aşamada ayrıca, sosyal karşılaştırma yapmak amacıyla ÖĞR.DGF kullanılarak, uygulama grubu ile aynı şekilde, karşılaştırma grubunun verileri de toplanmış, analiz edilmiş ve elde edilen bulgular üzerinden öğrenci grupları karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma işlemi için de uygulama ve karşılaştırma grubundaki öğrencilerin gözlem formlarından aldıkları puanlar üzerinden grup ortalamaları alınmış ve sonuçlar grafiksel olarak karşılaştırılmıştır. Sosyal karşılaştırma verileri, her sınıftan birer ders üzere toplam altı derste çekilen, uygulama ve karşılaştırma gruplarının sınıf video kayıtları üzerinden toplanmıştır. Altı sınıfın video çekimlerinden toplam 120 dakikalık video-kayıt elde edilmiştir.

Verilerin analizi

Araştırmada, deney öncesi modelde, ÖĞR.DGF ile toplanan veriler üzerinden öğrencilerin hedef davranışlarının tepki yüzdeleri hesaplanmıştır. Bu işlemler sonucunda elde edilen puanlar üzerinden grup ortalamaları alınmış ve ardından uygulama sonrası gruplararası karşılaştırmalar gerçekleştirilmiştir.

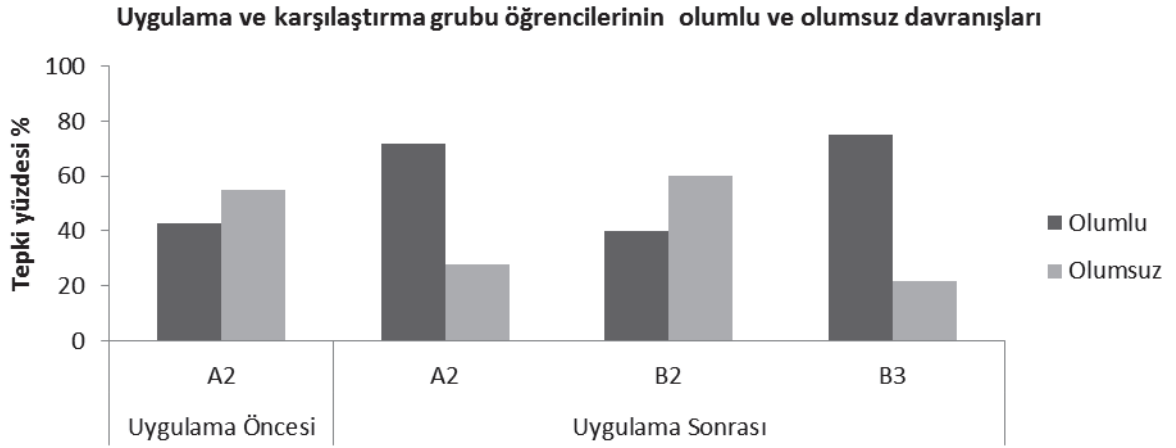
Bulgular

Araştırmanın sosyal karşılaştırma verilerini toplamak amacıyla, müdahale öncesinde uygulama grubundaki öğrencilerin davranışları; müdahale sonunda ise hem uygulama grubundaki hem de karşılaştırma grubundaki öğrencilerin davranışları sınıf video çekimleri üzerinden ÖĞR.DGF kullanılarak gözlemlenmiştir. Daha sonra,

uygulama ve karşılaştırma grubundaki öğrencilerin gözlem formlarından aldıkları yüzde puanlar üzerinden grup ortalamaları alınmış ve sonuçlar grafiksel olarak karşılaştırılmıştır. Aşağıda, sosyal karşılaştırma sonucu elde edilen öğrenci bulguları ayrı ayrı incelenmiştir:

Öğrenci davranışlarının karşılaştırılması: Sosyal karşılaştırmada, müdahale sonrasında, uygulama grubunda yer alan özel gereksinimli öğrenciler (A2) ile karşılaştırma grubundaki özel gereksinimli öğrencilerin (B2) ve ortalama öğrencilerin (B3), Öğrenci Davranış Gözlem Formu'ndan (ÖĞR.DGF) aldıkları yüzde puanlar karşılaştırılmıştır. Bu amaçla, müdahale sonrasında, uygulama ve karşılaştırma grubundaki öğretmenlerin sınıflarında çekilen video kayıtları çözümlenerek, öğrencilerin olumlu ve olumsuz davranışları gözlenmiş ve ÖĞR.DGF'ye kaydedilmiştir. Daha sonra, ÖĞR.DGF'den elde edilen verilerle hesaplanan tepki yüzdeleri üzerinden grup ortalamaları bulunmuş; uygulama (hedef) grubundaki özel gereksinimli öğrencilerin grup ortalaması ile karşılaştırma grubundaki özel gereksinimli öğrencilerin ve ortalama öğrencilerin grup ortalamaları karşılaştırılmıştır. Öğrencilere ilişkin, bu karşılaştırmadan elde edilen bulgular Şekil 2 ile Tablo 3'te gösterilmiştir.

Şekil 2. Uygulama ve karşılaştırma grubu öğrencilerinin olumlu ve olumsuz davranışlarının tepki yüzdelerine ilişkin grup ortalamaları (A2: Uygulama grubu öğrencileri; B2 ve B3: Karşılaştırma grubu öğrencileri)

Tablo 3.

Uygulama ve karşılaştırma grubu öğrencilerinin olumlu ve olumsuz davranışlarının tepki yüzdeleri %

Evreler	Uygulama Öncesi- A2*			Uygulama Sonrası- A2*			Uygulama Sonrası- B2*			Uygulama Sonrası- B3*		
	ÖGÖ1	ÖGÖ2	ÖGÖ3	ÖGÖ1	ÖGÖ2	ÖGÖ3	ÖGÖ1	ÖGÖ2	ÖGÖ3	OÖ1	OÖ2	OÖ3
Olumlu dav	45	50	35	65	65	85	85	20	15	85	60	80
Olumsuz dav	55	45	65	35	35	15	15	80	85	15	30	20

* A2: Uygulama (hedef) grubu özel gereksinimli öğrenciler (ÖGÖ1, ÖGÖ2, ÖGÖ3); B2: Karşılaştırma grubu özel gereksinimli öğrenciler (ÖGÖ1, ÖGÖ2, ÖGÖ3), B3: Karşılaştırma grubu ortalama öğrencileri (OÖ1, OÖ2, OÖ3)

Şekil 2 ile Tablo 3, hedef gruptaki öğrenciler ile karşılaştırma grubundaki öğrencilerin davranışlarının yüzdelerini göstermektedir. Şekil 2'deki grafiğe göre, hedef gruptaki üç karşılaştırma öğrencisinin (A2), uygulama öncesindeki davranışları (olumlu davranışlar: %43, olumsuz davranışlar: %55) ile uygulama sonrasında davranışları (olumlu davranışlar: %72, olumsuz davranışlar: %28) arasında olumlu yönde bir fark olduğu görülmüş, başka bir ifade ile uygulamanın sonunda hedef gruptaki öğrencilerin olumlu davranışları artmış, olumsuz davranışları ise azalmıştır. Uygulamanın sonunda hedef gruptaki öğrenciler (A2) ile

karşılaştırma grubundaki ortalama öğrencilerin (B3) olumlu davranışlarının olumsuz davranışlarından daha fazla olduğu görülmektedir (Şekil 2). Tablo 3'e göre de, müdahalenin sonunda hedef gruptaki öğrencilerin olumlu davranışlarının tepki yüzdelerinin ortalaması (A2:%72), karşılaştırma grubundaki ortalama öğrencilere yakın (B3: %75); özel gereksinimli öğrencilerden (B2: %40) ise oldukça yüksek çıkmıştır. Diğer taraftan, hedef gruptaki öğrencilerin olumsuz davranışlarının tepki yüzdelerinin ortalaması (A2: %28) karşılaştırma grubundaki ortalama öğrencilerle (B3: %22) benzer; özel gereksinimli öğrencilerden (B2:%60) ise oldukça düşük düzeyde çıkmıştır.

Sonuç olarak, uygulamanın yürütüldüğü sınıflardaki özel gereksinimli öğrencilerin, herhangi bir müdahale yapılmayan karşılaştırma grubundaki özel gereksinimli öğrencilerden daha fazla olumlu davranış gösterdikleri ve buna karşılık olumsuz (problem) davranışlarında azalma olduğu görülmektedir. Ayrıca, hedef gruptaki özel gereksinimli öğrencilerin karşılaştırma grubundaki normal gelişim gösteren akranlarına (ortalama öğrencilere) benzer şekilde davranış sergiledikleri görülmektedir.

Tartışma

Araştırmanın sosyal karşılaştırma yoluyla elde edilen geçerlik bulguları, uygulama grubundaki öğrencilerin olumlu davranışlarının karşılaştırma grubundaki ortalama öğrencilerden daha az ancak özel gereksinimli öğrencilerden daha fazla olduğunu, olumsuz davranışlarının ise karşılaştırma grubundaki ortalama öğrencilerden daha çok ancak özel gereksinimli öğrencilerden daha az olduğunu göstermiştir. Van Houten'a (1979) göre, sosyal karşılaştırma yaklaşımı genel olarak söz konusu davranışta yeterli olduğuna hükmedilmiş bireylerin belirlenmesini ve bu bireylerin performans düzeylerinin tanımlanmasını gerektirir. Christensen ve arkadaşları (2004) da, bu gerekliliğe uyararak, uygun sınıf davranışları üzerinde akran aracılı olumlu davranış destek planının etkilerini değerlendirmişler; sınıfta istenen performans düzeyinin karşılanıp karşılanmadığını değerlendirmek amacıyla aynı yaştaki yetersizliği olmayan öğrencilerin sosyal olarak uygun kabul edilen davranışlarının ortalamasını belirleyerek sosyal karşılaştırma yapmışlardır. Üçüncü sınıfa devam eden ve sosyal ve akademik yönden başarısızlık gösteren iki erkek öğrenciye dikkat, dinleme ve yönergeye uyma gibi sınıf içi uygun sosyal davranışları öğretmeyi amaçlayan bu çalışmanın sonucunda, öğrencilerin hedef davranışlarının karşılaştırma grubundaki akranlarının davranışlarıyla aynı ya da daha yüksek oranda çıktığı görülmüştür. Benzer sosyal karşılaştırma çalışmalarının sonucunda da (Aldemir, 2011; Olçay-Gül, 2012), özel gereksinimli çocukların etkili müdahaleler sonrasında, istedik yönde ve akranlarına benzer performanslar sergiledikleri ya da akranlarının performans düzeylerine yaklaştıkları görülmekte, bu durum uygulanan müdahale programındaki hedef davranışların sosyal olarak da önemli olduğunu göstermektedir. Alanyazında da öğretmen eğitimi programlarının çocuk davranışları üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi gerektiği önemle vurgulanmakta, sadece öğretmen çıktılarının müdahale programının etkililiği hakkında yeterli bilgi vermediği ifade edilmektedir (Guskey, 2002; Hagermoser-Sanetti ve diğ., 2007; Scheeler ve diğ., 2004). Eğitim alanında, uygulanan müdahalelerin öğrenci çıktıları ya da öğrenci davranışları üzerindeki etkilerini değerlendirmek amacıyla sosyal karşılaştırma yöntemi etkili bir şekilde kullanılmaktadır (Akalin, 2012; Aldemir, 2011; Christensen ve diğ., 2004; Olçay-Gül 2012). Müdahale sonrasında, uygulamaya katılan öğrencilerin performansları istedik yönde ve de normal gelişim gösteren akranlarının performanslarına yaklaştığı ölçüde uygulamanın başarılı ve sosyal açıdan da önemli olduğu kabul edilmektedir (Kurt, 2012).

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada, uygulama grubundaki öğrencilerin olumlu ve olumsuz davranışları ile karşılaştırma grubundaki öğrencilerin olumlu ve olumsuz davranışları arasındaki benzerlik ve farklılık belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla, çalışmada iki tür sosyal karşılaştırma verisi elde edilmiştir: a) Uygulamaya katılan öğretmenlerin sınıflarındaki özel gereksinimli öğrencilerin olumlu davranışları, karşılaştırma yapılan özel gereksinimli çocukların davranışlarından daha fazla, olumsuz davranışları ise daha azdır. b) Araştırmanın uygulama grubundaki özel gereksinimli çocukların davranışları, karşılaştırma grubundaki ortalama öğrencilerin davranışlarına yakındır. Bu bulgu, yapılan müdahale sonucunda, öğretmenlerin etkili sınıf yönetimi stratejilerini

kullanmalarının öğrenciler üzerinde olumlu etkileri olduğunu ve öğrencilerin bireysel farklılıklarını azaltabildiğini göstermiştir. Elde edilen sonuçlar, öğretmenlere uygulanan PG'nin öğretmen davranışları yanı sıra öğrenci davranışlarında da olumlu çıktılara yol açtığını göstermektedir.

Bu çalışma ile Türkiye'de kaynaştırma sınıflarında ilk kez bir çalışmanın sosyal geçerliğini değerlendirmek amacıyla, uygulama ve karşılaştırma grupları arasında karşılaştırma yapılmış, böylece çalışmanın geçerliği güçlendirilmiştir. Çalışmanın sosyal geçerliğine ilişkin önemli sonuçlar elde edilmesine karşın, geçerlik bulgularına ilişkin iki sınırlılığı bulunmaktadır. İlk sınırlılık çalışmada kullanılan deney öncesi modellerin özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Deney öncesi modellerden tek grup ön test- son test modelinde son test ölçümlerinin ön test ölçümlerinden yüksek çıkması halinin bağımsız değişkenden kaynakladığı kabul edilir ancak bu desen grubu etkilemesi düşünülen olası diğer değişkenlere ilişkin bir bilgi vermez (Karasar, 2014). Bu çalışmada, öğretmenin önleyici sınıf yönetimi davranışlarına odaklanılmış ve bu amaçla belirlenen hedef sınıf yönetimi davranışlarına yönelik deneysel modelde sürekli veri toplanmış; deney öncesi modelle toplanan veriler ise uygulanan müdahale programının öğretmen ve öğrenci çıktıları üzerindeki etkilerini değerlendirmek ve müdahaleden elde edilen bulguları desteklemek amacıyla kullanılmıştır. Bu nedenle, çalışmanın ön test- son test ve karşılaştırma verilerini bu sınırlılık içinde değerlendirmek daha doğru olacaktır. Çalışmanın ikinci sınırlılığı ise, sosyal karşılaştırma verileriyle ilgilidir. Burada bir bölümü sunulan araştırmanın uygulama aşamasında toplanan ön test-son test tüm verileri üzerinden güvenilirlik çalışması gerçekleştirilmiş, ancak sosyal karşılaştırma gruplarından elde edilen veriler üzerinden ayrı bir güvenilirlik çalışması yürütülmemiştir. Bu nedenle, çalışmanın karşılaştırma verilerini bu sınırlılık içinde değerlendirmek daha doğru olacaktır.

Alanyazında eğitim ortamlarında yapılan bir müdahalenin etkilerinin belirlenebilmesi için müdahalenin uygulama güvenilirliği ve öğretmen çıktıları yanı sıra öğrenci sonuçlarının da incelenmesi gerektiği önemle vurgulanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, uygulamada, eğitim ortamlarında, özellikle de kaynaştırma sınıflarında yapılan araştırmalarda öğretmen ve öğrenci sonuçlarını incelemek ve kaynaştırma uygulamalarının başarısını değerlendirmek amacıyla sosyal karşılaştırma yönteminin etkili bir şekilde kullanılabileceği görülmektedir. İleriki araştırmalarda ise araştırma farklı deneysel koşullarda yürütülebilir, ön test- son test karşılaştırma verileri toplanabilir ve gruplar uygulama öncesinde ve sonrasında karşılaştırılarak, uygulamanın sosyal geçerliği güçlendirilebilir.

Bu çalışmada, sosyal geçerliğin değerlendirilmesine ilişkin kısa bir bilgi verilmiş, ardından kaynaştırma sınıflarındaki öğretmen ve öğrencilerle yapılan bir araştırmanın sosyal geçerliğinin değerlendirilmesinde kullanılan sosyal karşılaştırma yöntemine ilişkin bir uygulama örneği sunulmuştur. Alanyazında, özel eğitim araştırmaları içinde sosyal karşılaştırma yönteminin kullanıldığı sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmekte, bu nedenle de sosyal karşılaştırma yönteminin kullanıldığı yeni araştırmaların gerçekleştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada, bir müdahalenin geçerliğini değerlendirmede kullanılan sosyal karşılaştırmayla ilgili ayrıntılı bilgi sunulmakla birlikte, yapılacak yeni araştırmaların sonuçlarıyla öğretmen eğitimi çalışmalarında sosyal karşılaştırma yönteminin kullanımına ilişkin daha fazla bilgiye ulaşılabilecek, böylece bu yöntemin daha etkili ve daha doğru bir şekilde uygulanmasına yönelik öneriler geliştirilebilecektir.

KAYNAKLAR

- Akalın, S. (2007). *İlköğretim birinci kademedeki sınıf öğretmenleri ile kaynaştırma öğrencisi olan ve olmayan öğrencilerin sınıf içi davranışlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akalın, S. (2012). *Bilgilendirme ve performans geribildirimine dayalı sınıf yönetimi müdahale programının kaynaştırma sınıflarındaki öğretmen-öğrenci çifti çıktıları üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alberto, P. A., & Troutman, A.C. (2006). *Applied behavior analysis for teachers*. (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.
- Aldemir, Ö. (2011). *Gelişimsel Yetersizlik Gösteren Çocuklara Okul Öncesi Dönem Akademik Becerilerin Öğretiminde Küçük Grup Düzenlemesiyle Sunulan Sabit Bekleme Süreli Öğretimin Etkililiği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (11. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Christensen, L., Young, K. R., & Marchant, M. (2004). The effects of a peer-mediated positive behavior support program on socially appropriate classroom behavior. *Education and Treatment of Children*, 27(3), 199-234.
- Guskey, T.R. (2002). "Does it make a difference? Evaluating professional development", *Educational Leadership*, 59(6), 45-51.
- Hagermoser- Sanetti, L., Luiselli, J. K., & Handler, M. W. (2007). Effects of verbal and graphic performance feedback on behavior support plan implementation in a public elementary school. *Behavior Modification*, 31, 454-465.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (26.baskı). Ankara Nobel Yayınevi.
- Kazdin, A. E. (1977). Assessing the clinical or applied importance of behavior change through social validation. *Behavior Modification*, 1, 427-452.
- Kennedy, C. H. (1992). Trends in the measurement of social validity. *The Behavior Analyst*, 15(2), 147.
- Kennedy, C. H. (2002). The maintenance of behavior change as an indicator of social validity. *Behavior Modification*, 26(5), 594-604.
- Kırcaali-İftar, G., & Tekin, E. (1997). *Tek-denekli araştırma yöntemleri*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Kurt, O. (2012). Sosyal geçerlik. E. Tekin-İftar (Editör). *Eğitim ve davranış bilimlerinde tek denekli araştırmalar* (s. 375-401). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Olçay-Gül, S. (2012). *Ailelerce sunulan sosyal öykülerin otistik spektrum bozukluğu olan ergenlerin sosyal becerilerine etkileri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Ankara.
- Olçay-Gül, S., & Tekin-İftar, E. (2012). Otizm Spektrum Bozukluğu Tanısı Olan Bireyler için Sosyal Öykülerin Kullanımı. *Özel Eğitim Dergisi*, 13(2), 1-20.
- Scheeler, M. C., Ruhl, K. L., & McAfee, J. K. (2004). Providing performance feedback to teachers: A review. *Teacher Education and Special Education*, 27, 396 - 407.
- Schwartz, I. S., & Baer, D. M. (1991). Social validity assessments: Is current practice state of the art? *Journal of Applied Behavior Analysis*, 24(2), 189-204.

- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2006). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları: Yaklaşımlar, yöntemler, teknikler*. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Sugai, G., Horner, R. H., Dunlap, G., Hieneman, M., Lewis, T. J., Nelson, C. M., et al. (2000). Applying positive behavior support and functional assessment in schools. *Journal of Positive Behavior Interventions*, 2, 131–143.
- Tekin-İftar, E. & Kırcaali-İftar, G. (2004). *Özel eğitimde yanlışsız öğretim yöntemleri*. (2.Baskı). Ankara. Nobel Yayın Dağıtım.
- Turan, Y., & Erbaş, D. (2010). Social Validation in Special Education. *Journal of International Social Research*, 3(10), 605-612.
- Van Houten, R. (1979). Social validation: The evolution of standards of competency for target behaviors. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 12 (4), 581-591.
- Vuran, S. ve Sönmez, M. (2008). Sosyal geçerlik kavramı ve Türkiye’de özel eğitim alanında yürütülen lisansüstü tezlerde sosyal geçerliğin değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, *Özel Eğitim Dergisi*, 9 (1), 55-65.
- Wolf, M.M. (1978). Social validity: The case for subjective measurement or how applied behavior analysis is finding its heart. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 11 (2), 203-214.

Summary

An Example of Application of Social Comparison in Special Education Research Studies

Selma Akalın *

Ankara University

Applied behavior analysis is a discipline in which the purpose is to change socially important behaviors by systematically applying behavior principles based on behavioristic theories (Alberto & Troutman, 2006). To evaluate social importance and environmental effects of a research or a practice in the field of applied behavior analysis, researchers in the field (Kazdin, 1977; Wolf, 1978) suggested the term “social validity.” In broader terms, social validity is the evaluation of individuals related to the importance, effectiveness, appropriateness of and the contentment the practice creates (Kennedy, 1992, 2002; Shwartz & Baer, 1991; Wolf, 1978). Two types of social validity data can be collected: a) subjective evaluation and b) social comparison (Kennedy, 1992), and adding a third type is also suggested; c) evaluating the maintenance of obtained behavior change (Kennedy, 2002).

Social comparison is comparing the performance of the target individual with the performance of his or her peers (Van Houten, 1979). As it is emphasized in the literature, one of the most effective ways of identifying the effects of the research studies on students and their social importance is social comparison. The purpose of this study is to introduce social comparison and to give an example of application of this method in special education and teacher education research studies.

An example of application of social comparison

In the aforementioned research study (Akalın, 2012), the effects of presenting information related to classroom management strategies and performance feedback (PF) to teachers working in inclusive classrooms on outcomes of teacher-student pairs were examined. In the direction of this general purpose, the effectiveness as well as the social validity of this intervention program (presenting information plus performance feedback) were examined.

Method

In this study a post-test control group design which is one of the pre-experimental models was used to collect additional data for student behaviors; for this purpose post-test scores of students in the intervention and comparison group were graphically compared via the scores obtained from Student Behaviors Observation Form (SBOF). Based on the data obtained from post-test measurements inter group comparisons were made.

---

*Research Assistant, Dr., Ankara University, Faculty of Educational Sciences, Department of Special Education, Ankara, E-mail: akalinselma@gmail.com

Study Group

Experimental part of the study was carried out in an inclusive elementary school in Çankaya province of Ankara. Second and 3rd grade classroom teachers and their students were involved in the study.

The social comparison group of this study consisted of one student with special needs from each of the teachers in the intervention group (three in total from intervention group) and one student with special needs from each of the teachers in the comparison group (three in total from the comparison group) and three average students.

Setting

Social comparison settings consisted of the classrooms of the intervention and comparison groups. Social comparison data of this study were collected through observations in these classrooms, and for this purpose videos were recorded during both groups' academic lessons.

Data collection tools

Student Behavior Observation Form (Std.BOF). This form which was developed by Akalın (2007) includes a list of students' in-class *positive behaviors* and *negative behaviors*. The mean percentage of reliability percentage of the data collected via this observation form was found to be 88% for inter-rater reliability (range 84%-94%) (Akalın, 2007).

Data collection

In order to collect social comparison data, firstly the researcher recorded 20 minute-video sessions with each subject whom she completed the intervention phase during instruction of one of the academic lessons (i.e., Turkish, Mathematics, and Social Studies) in the classroom. Then, she decoded the video recordings. Social comparison data were collected from one lesson from each classroom, totally six lessons of intervention and comparison groups' video recordings. 120 minute videos were obtained from six lessons' video recordings.

Data analysis

In the pre-experiment model, data collected by STD.BOF were analyzed by calculating the response percentage of students' target behaviors. Response percentages related to target behaviors of students with special needs were calculated by the formula of *number of observation intervals in which the behaviors occur / total number of observation intervals x 100* (Kırcaali-İftar & Tekin, 1997). Having completed these procedures, group means from these calculations were obtained and intergroup comparisons were made after the intervention.

Results

Findings of this study showed that students with special needs in the intervention group exhibited more positive behaviors than students with special needs in the comparison group who did not receive any intervention, and on the other hand their negative (problem) behaviors decreased. Moreover, students with special needs in the intervention group showed similar behaviors to their typically developing peers in the comparison group (average students).

Discussion

In the field of education, social comparison method is effectively used to assess the effects of interventions on student outcomes or behaviors (Akalın, 2012; Aldemir, 2011; Christensen et al., 2004; Olçay-Gül, 2012). After the intervention, the extent to which the performance of the students who have participated in the intervention approach to the performance of their typically developing peers and in the desired direction, the intervention is accepted to be successful and socially important (Kurt, 2012).

Conclusion and Suggestions

The results showed that the PF which was implemented for teachers produced positive outcomes for their behaviors as well as student behaviors. With this study, for the first time in Turkey, in inclusive classrooms in order to assess the social validity of a research study, intervention and comparison groups were compared and therefore the validity of the study was strengthened.

In practice, social comparison method can be used effectively to assess the effectiveness of interventions conducted in educational settings. In future studies, this study can be implemented in different experimental conditions, pre-test post-test comparison data can be collected, and groups can be compared before and after the interventions so that social validity of the intervention will be strengthened.

Ek-1. Öğrenci Davranış Gözlem Formu (ÖGR.DGF)

(Anlık Zaman Örneklemi Kayıt Formu)																																																																																													
Gözleyen: Gözlenen Öğrenci:	Tarih: Başlangıç ve bitiş saati:																																																																																												
<p>*Yönerge: Öğrenci 20 dk. boyunca gözlenir ve 1. dakikadan başlayarak her dakikanın sonunda, anlık zaman örneklemi kayıt tekniği ile 1-2 saniye gözlenerek, ortaya çıkan her bir davranış listeden bakılarak karşısındaki satıra; olumlu ise “+” ile, olumsuz ise “-” ile işaretlenir. Listede olmayan davranışlar gözlemlendiğinde, olumlu ya da olumsuz olma durumuna göre ilgili davranış grubunun altına eklenerek diğer davranışlarla aynı şekilde işaretleme yapılır. Birden çok davranış bir arada (aynı anda) gözlenmişse, bu davranışlardan baskın olan tercih edilir ve ilgili yere işaretlenir. Örn., öğrenci kendi sırasında ve yerinden kalmış ancak sessizce öğretmene bakıyor ve parmak kaldırıyorsa “+”, yerinden kalkmış, etrafına bakıyor, ders dışı konuşma yapıyor, başkalarını engelliyor vb. ise “-” ile işaretlenir.</p>																																																																																													
Olumlu Davranışlar (+) <ul style="list-style-type: none"> - Yazma (Y) - Dinleme (D) - Akademik okuma (sesli/sessiz) (AO) - Akademik (soru/cevap/konuşma) (AK) - Parmak kaldırma (PK) - Yönergelere uyma (YU) - Göreve/işe/materyallere bakma (GB) - Görevle ilgili (soru/cevap/konuşma) (GK) - Görevi uygulama ve göreve katılım (GU) - Materyalleri kullanma (MK) 	Olumsuz Davranışlar (-) <ul style="list-style-type: none"> - Kendini uyarma (KU) - Yerinden kalkma (YK) - Ders dışı konuşma (DK) - Ders dışı iş/etkinlikle uğraşma (DE) - Materyalleri amaç dışı kullanma (DM) - Karşı gelme/itiraz/yönergeye uymama (KG) - Başkalarını rahatsız etme/engelleme (BR) 																																																																																												
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th>Dakika</th> <th>Davranış (+ / -)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>1</td><td></td></tr> <tr><td>2</td><td></td></tr> <tr><td>3</td><td></td></tr> <tr><td>4</td><td></td></tr> <tr><td>5</td><td></td></tr> <tr><td>6</td><td></td></tr> <tr><td>7</td><td></td></tr> <tr><td>8</td><td></td></tr> <tr><td>9</td><td></td></tr> <tr><td>10</td><td></td></tr> <tr><td>11</td><td></td></tr> <tr><td>12</td><td></td></tr> <tr><td>13</td><td></td></tr> <tr><td>14</td><td></td></tr> <tr><td>15</td><td></td></tr> <tr><td>16</td><td></td></tr> <tr><td>17</td><td></td></tr> <tr><td>18</td><td></td></tr> <tr><td>19</td><td></td></tr> <tr><td>20</td><td></td></tr> <tr><td>Topl. “+”</td><td></td></tr> <tr><td>Topl. “-”</td><td></td></tr> </tbody> </table>	Dakika	Davranış (+ / -)	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15		16		17		18		19		20		Topl. “+”		Topl. “-”		<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th>Dakika</th> <th>Davranış (+ / -)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>1</td><td></td></tr> <tr><td>2</td><td></td></tr> <tr><td>3</td><td></td></tr> <tr><td>4</td><td></td></tr> <tr><td>5</td><td></td></tr> <tr><td>6</td><td></td></tr> <tr><td>7</td><td></td></tr> <tr><td>8</td><td></td></tr> <tr><td>9</td><td></td></tr> <tr><td>10</td><td></td></tr> <tr><td>11</td><td></td></tr> <tr><td>12</td><td></td></tr> <tr><td>13</td><td></td></tr> <tr><td>14</td><td></td></tr> <tr><td>15</td><td></td></tr> <tr><td>16</td><td></td></tr> <tr><td>17</td><td></td></tr> <tr><td>18</td><td></td></tr> <tr><td>19</td><td></td></tr> <tr><td>20</td><td></td></tr> <tr><td>Topl. “+”</td><td></td></tr> <tr><td>Topl. “-”</td><td></td></tr> </tbody> </table>	Dakika	Davranış (+ / -)	1		2		3		4		5		6		7		8		9		10		11		12		13		14		15		16		17		18		19		20		Topl. “+”		Topl. “-”	
Dakika	Davranış (+ / -)																																																																																												
1																																																																																													
2																																																																																													
3																																																																																													
4																																																																																													
5																																																																																													
6																																																																																													
7																																																																																													
8																																																																																													
9																																																																																													
10																																																																																													
11																																																																																													
12																																																																																													
13																																																																																													
14																																																																																													
15																																																																																													
16																																																																																													
17																																																																																													
18																																																																																													
19																																																																																													
20																																																																																													
Topl. “+”																																																																																													
Topl. “-”																																																																																													
Dakika	Davranış (+ / -)																																																																																												
1																																																																																													
2																																																																																													
3																																																																																													
4																																																																																													
5																																																																																													
6																																																																																													
7																																																																																													
8																																																																																													
9																																																																																													
10																																																																																													
11																																																																																													
12																																																																																													
13																																																																																													
14																																																																																													
15																																																																																													
16																																																																																													
17																																																																																													
18																																																																																													
19																																																																																													
20																																																																																													
Topl. “+”																																																																																													
Topl. “-”																																																																																													

